PIOTRYSEUSZ

NIEUSTALONY

Północ Argentyny i Chile

Przewodnik po trasie

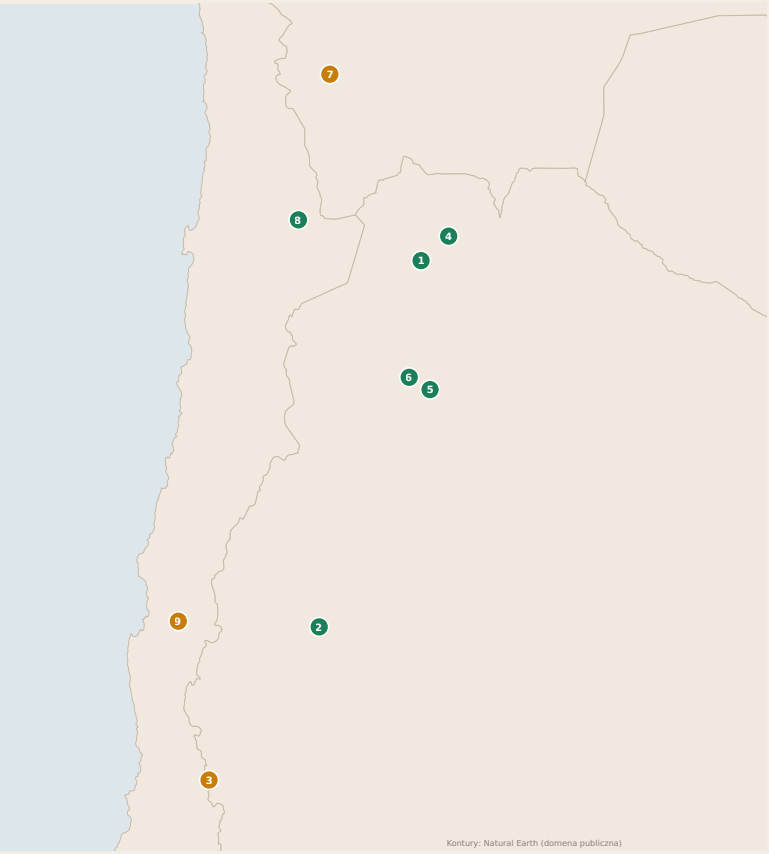

Pomysł · miejsca: 9

Przewodnik wygenerowany 2026-10-20 z repozytorium https://gitlab.com/p.goliasz/moto. Plany powstają z wyprzedzeniem: ceny, godziny otwarcia, zasady wstępu i przepisy sprawdź przed wyjazdem. Współrzędne wskazują obiekt, a nie parking czy wjazd. Treść: CC BY 4.0, Piotr Goliasz; zdjęcia i dane mają własne licencje (rozdział „Źródła i licencje”).

Spis treści

Punkty 3
Język w podróży 24
Źródła i licencje 27

Punkty

1

JUJUY (ARGENTYNA)

Cuesta de Lipán i Salinas Grandes

Fot. Jaan-Cornelius K., CC BY-SA 2.0, Wikimedia Commons

Typ	droga motocyklowa, przyroda, pustynia
Czas	pół dnia z Purmamarki
Wstęp	bez opłat; wejście na solnisko z lokalnym przewodnikiem [zasady do sprawdzenia]
Przełęcz	Abra de Potrerillos, 4170 m n.p.m.
Cuesta	ok. 17 km serpentyn z 2192 do 4170 m
Salinas Grandes	212 km², ok. 3450 m n.p.m., skorupa soli ok. 30 cm

O MIEJSCU

Z Purmamarki droga Ruta Nacional 52 wspina się na zachód, obok Cerro de los Siete Colores, serpentynami Cuesta de Lipán: ok. 17 km zakrętów z 2192 m na 4170 m, do przełęczy Abra de Potrerillos. To najwyższy punkt drogi. Kilkaset metrów przed nim jest punkt widokowy, z którego widać całą wstęgę zakrętów w dole. Droga jest w całości asfaltowa, bo to część korytarza Mercosuru do przejścia Jama w Chile, jedynego na tej osi wyasfaltowanego i otwartego przez cały rok, więc jeżdżą tu też ciężarówki.

Za przełęczą droga zjeżdża na Punę do Salinas Grandes, solniska o powierzchni 212 km² na wysokości ok. 3450 m. Salinas Grandes powstały 5–10 mln lat temu, gdy kotlinę bez odpływu wypełniła woda bogata w sole z wulkanów i powoli odparowała. Biała skorupa ma średnio ok. 30 cm grubości i oślepia w słońcu. Przy drodze miejscowi wydobywają sól w prostokątnych basenach, w których stoi turkusowa solanka, i sprzedają rzeźby z bloków soli.

Serpentyny Cuesta de Lipán na drodze do Salinas Grandes Fot. Biblosarco, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

NA MIEJSCU

- Punkt widokowy nad serpentynami tuż pod Abra de Potrerillos.
- Postój na Salinas Grandes przy drodze: baseny solankowe, zdjęcia na białej równinie.
- Dla chętnych dalej: Ruta 52 do przejścia Jama i San Pedro de Atacama (ok. 4200 m) albo szutrem na północ ku lagunie Guayatayoc [stan drogi do sprawdzenia].

Praktycznie

- Na 4170 m mały silnik wyraźnie traci moc, a człowiek oddech: jechać po kilku dniach w Quebrada de Humahuaca, pić dużo wody, bez wysiłku na postojach.
- Nawet w ciepłym miesiącu na przełęczy jest zimno i wieje: ciepła warstwa w kufrze, okulary przeciwsłoneczne na solnisko.
- Na Punie stacji jest mało: zatankować w Purmamarce albo w Susques przed Jamą [stacje do sprawdzenia].

Źródła: es.wikipedia.org/wiki/Cuesta_de_Lip%C3%A1n, es.wikipedia.org/wiki/Salinas_Grandes_(Jujuy_y_Salta)

-23.63325, -65.89444 (wikidata:Q2893104)

2

SAN JUAN / LA RIOJA (ARGENTYNA)

Ischigualasto (Valle de la Luna) i Talampaya

Fot. user:idobi, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons

Typ	przyroda, geologia, paleontologia
Czas	pół dnia (pętla ok. 3 h) + Talampaya pół dnia
Wstęp	płatny; zwiedzanie we własnym pojeździe w kolumnie z przewodnikiem [zasady dla motocykli do sprawdzenia]
Park	od 1971-11-03, 603,7 km², ok. 1300 m n.p.m.
UNESCO	razem z Talampayą od 2000 r.
Skały	późny trias, ok. 231–226 mln lat
Klimat	od −10°C do 45°C; popołudniami stały wiatr 20–40 km/h

O MIEJSCU

Pustynny park w prowincji San Juan, argentyńska „Dolina Księżycowa”, a za północną granicą park narodowy Talampaya w prowincji La Rioja. Oba leżą na tej samej formacji skalnej i od 2000 r. są razem na liście światowego dziedzictwa UNESCO. Nazwa pochodzi z wymarłego języka kakan i znaczy podobno „miejsce, gdzie przysiada księżyc”; inna teoria tłumaczy ją jako „martwa ziemia”. Nazwę Valle de la Luna wymyślono w 1943 r. w publikacji Argentyńskiego Automobilklubu.

Dla paleontologów to jedno z najważniejszych miejsc na świecie. Skały pochodzą z późnego triasu, sprzed ok. 231–226 mln lat, czyli z czasu, gdy pojawiły się pierwsze dinozaury, i w Ischigualasto znaleziono jedne z najstarszych znanych dinozaurów, m.in. eoraptora i herrerazaura. Pierwszy opis paleontologiczny pochodzi z 1930 r., a prawdziwe odkrycia zaczęły się w 1958 r., gdy złoża zbadał Alfred Sherwood Romer z Harvardu i nazwał je „niezwykłymi”.

Krajobraz to szare, białe i czerwone warstwy rzeźbione przez wiatr, który popołudniami wieje stale z prędkością 20–40 km/h, czasem z gorącym zondą. Najsłynniejsze formacje to El Hongo („grzyb”), Cancha de Bochas z idealnie okrągłymi kamieniami i Submarino. W Talampayi czerwone ściany kanionu wznoszą się na ponad 100 m, a na skałach zachowały się petroglify.

El Hongo, „grzyb” z piaskowca w Ischigualasto Fot. M.Bustos, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

NA MIEJSCU

- Pętla po Ischigualasto z przewodnikiem: El Hongo, Cancha de Bochas, Valle Pintado, Submarino.
- Muzeum paleontologiczne przy wejściu do parku.
- Kanion Talampaya: wycieczka z przewodnikiem parku, petroglify i czerwone ściany.
- Dla chętnych: Ruta 40 przez Cuesta de Miranda, czerwone serpentyny między Chilecito a Villa Unión.

Praktycznie

- Zasady wjazdu motocyklem do parku i zwiedzania w kolumnie aut trzeba sprawdzić przed wyjazdem [do sprawdzenia].
- Latem upał do 45°C; w październiku–listopadzie i w marcu–kwietniu temperatura jest przyjemniejsza. Najbliższe noclegi i stacje: San Agustín de Valle Fértil i Villa Unión [do sprawdzenia].

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Ischigualasto_Provincial_Park
-30.11678, -67.91181 (wikidata:Q639503)

VALPARAÍSO (CHILE) / MENDOZA (ARGENTYNA) · OPCJA

3 Paso Los Libertadores: serpentyny Los Caracoles i Cristo Redentor

Fot. Karora, Public domain, Wikimedia Commons

Typ	droga motocyklowa, gory, historia
Czas	2–4 h z odprawą
Wstęp	przejście graniczne; odprawa celna i migracyjna
Tunel	Cristo Redentor, 3080 m długości, ok. 3185 m n.p.m., od 1980 r.
Pomnik	Cristo Redentor de los Andes, 3832 m n.p.m., odsłonięty 1904-03-13
Zimą	przejście bywa zamykane z powodu śniegu i lawin kamiennych

O MIEJSCU

Główna droga przez Andy między Santiago a Mendozą: po stronie chilijskiej Ruta 60, po argentyńskiej Ruta 7, a na styku tunel Cristo Redentor. Obie strony są zupełnie różne. Od Argentyny droga wspina się łagodnie doliną rzeki Mendoza aż do wylotu tunelu na ok. 3185 m. Od Chile zbocze jest tak strome, że szosa pokonuje je pętlą kilkudziesięciu ciasnych serpentyn, Los Caracoles („ślimaki”), jednym z najbardziej fotografowanych odcinków drogi w Andach. Tuż obok leży Portillo, ośrodek narciarski nad jeziorem Laguna del Inca, a po argentyńskiej stronie, kilkanaście kilometrów od granicy, widać Aconcaguę, najwyższy szczyt obu Ameryk.

Tunel o długości 3080 m otwarto w 1980 r.; granica przebiega w jego połowie. Wcześniej ruch szedł starą drogą przez przełęcz Bermejo (Uspallata) na wysokości ok. 3830 m. Tunel obniżył najwyższy punkt trasy o ok. 600 m, skrócił ją o 10 km i oszczędził kierowcom 65 serpentyn. Bo to droga dla ciężarówek z całego Mercosuru, ruch jest duży, a w sezonie przed kompleksem granicznym tworzą się kolejki.

Na starej przełęczy stoi Cristo Redentor de los Andes, figura Chrystusa dłuta argentyńskiego rzeźbiarza Mateo Alonso, odsłonięta 13 marca 1904 r. dokładnie na granicy. Upamiętnia pokojowe zakończenie sporu o przebieg granicy w Andach, który na przełomie XIX i XX w. doprowadził Argentynę i Chile do wyścigu zbrojeń na morzu i na krawędź wojny. Biskup Ramón Ángel Jara powiedział wtedy, że prędzej runą te góry, niż Argentyńczycy i Chilijczycy złamią pokój przysięgnięty u stóp Chrystusa. Kopia figury stoi w Pałacu Pokoju w Hadze.

NA MIEJSCU

- Serpentyny Los Caracoles od strony chilijskiej (najlepiej pod górę, w kierunku Argentyny) i punkt widokowy nad nimi.
- Portillo i Laguna del Inca tuż pod granicą.
- Po stronie argentyńskiej: Puente del Inca i punkt widokowy na Aconcaguę w parku prowincjonalnym [wjazd i opłaty do sprawdzenia].
- Szutrowa droga z Las Cuevas do pomnika Cristo Redentor, otwierana tylko latem [terminy do sprawdzenia przed wyjazdem].

Praktycznie

- Przejście jest zamykane po opadach śniegu, także poza zimą; przed wyjazdem sprawdzić komunikaty o stanie przejścia (Paso Cristo Redentor) [do sprawdzenia przed wyjazdem].
- Chile surowo kontroluje wwóz żywności (owoce, warzywa, mięso, nabiał): przed granicą zjeść albo wyrzucić zapasy.
- Na wysokości ponad 3000 m bywa zimno nawet latem, a silnik traci moc; zatankować przed wjazdem w góry (Los Andes albo Uspallata).

Źródła: es.wikipedia.org/wiki/Paso_Internacional_Los_..., en.wikipedia.org/wiki/Paso_Internacional_Los_..., es.wikipedia.org/wiki/Cristo_Redentor_de_los_Andes

-32.82724, -70.09213 (wikidata:Q1541569)

JUJUY (ARGENTYNA)

4 Quebrada de Humahuaca: Purmamarca, Tilcara i Humahuaca

Fot. Bernard Gagnon, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

Typ	kultura, przyroda, historia, droga motocyklowa
Czas	1–2 dni
Wstęp	dolina bez opłat; Pucará de Tilcara płatna [cena do sprawdzenia]
Długość	ok. 155 km, z południa na północ
UNESCO	lista światowego dziedzictwa od 2003-07-02
Osadnictwo	co najmniej 10 000 lat; tarasy uprawne sprzed ponad 1500 lat
Wydarzenia	karnawał w Humahuaca i Tilcarze, luty/marzec [daty do sprawdzenia]

RYS HISTORYCZNY

Wąska górska dolina rzeki Grande w prowincji Jujuy, ok. 155 km długości, ciągnie się z południa na północ między Altiplano a niższymi pasmami podandyjskimi. Rzeka zimą jest sucha, latem po deszczach płynie szeroko. Zbocza mają barwy od czerwieni i fioletu po zieleń i ochrę, a wzdłuż drogi Ruta Nacional 9 leżą wioski z kościołami z adobe: Purmamarca, Maimará, Tilcara, Huacalera, Uquía i Humahuaca. W 2003 r. dolina trafiła na listę światowego dziedzictwa UNESCO jako krajobraz kulturowy.

Ludzie mieszkają tu od co najmniej 10 tys. lat. Na zboczach widać kamienne tarasy uprawne sprzed ponad 1500 lat, wciąż używane, a nad nimi pucarás, warowne osady na wzgórzach. Najlepiej zachowana i częściowo odbudowana jest Pucará de Tilcara. W XV w. dolina była

szlakiem karawan imperium Inków, potem najważniejszym połączeniem wicekrólestwa La Platy z Peru, którym szło srebro z Potosí, a w czasie wojny o niepodległość areną wielu bitew.

Wizytówką doliny jest Cerro de los Siete Colores, „góra siedmiu kolorów” nad Purmamarcą. Każdy kolor to inna skała i inny wiek: różowe i czerwone iły mają 3–4 mln lat, białe wapienie ok. 400 mln, a zielone łupki z tlenkami miedzi ok. 600 mln lat. Kultura doliny jest andyjska: muzyka z charango i quena, potrawy z kukurydzy i ziemniaków, lamy, a w lutym albo marcu karnawał, na który w Humahuaca i Tilcarze wykopuje się z ziemi diabła Pujllay, a po tygodniu zabawy znów go zakopuje [daty do sprawdzenia].

Cerro de los Siete Colores nad Purmamarcą Fot. Augusto Sarita, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons

Pucará de Tilcara, przedhiszpańska osada obronna Fot. Bernard Gagnon, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

NA MIEJSCU

- Purmamarca i Paseo de los Colorados, krótka pętla pod kolorowymi skałami.
- Pucará de Tilcara i ogród botaniczny z kaktusami na wzgórzu.
- Humahuaca: centrum z kościołem i pomnikiem niepodległości na schodach nad miastem.
- Serranía de Hornocal koło Humahuaca, „góra czternastu kolorów”, szutrem ok. 25 km z miasta na ok. 4350 m [stan drogi do sprawdzenia].

Praktycznie

- Ruta 9 w dolinie jest asfaltowa; boczne drogi (Hornocal, Iruya) to szuter i ripio, dobre na lekki motocykl terenowy.
- Wysokość rośnie z ok. 2200 m w Purmamarce do ok. 3000 m w Humahuaca: tu dobrze zacząć aklimatyzację przed Puną.
- W lutym i marcu deszcze mogą zamykać boczne drogi osuwiskami (aluviones) [do sprawdzenia przed wyjazdem].

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Quebrada_de_Humahuaca, es.wikipedia.org/wiki/Cerro_de_los_Siete_Colores
-23.19986, -65.34886 (wikidata:Q28061)

5

SALTA (ARGENTYNA)

Quebrada de las Conchas (wąwóz Cafayate)

Fot. Littletroll, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

Typ	przyroda, droga motocyklowa, geologia
Czas	pół dnia z postojami
Wstęp	bez opłat; formacje przy drodze
Rezerwat	od 1995 r., 25 784 ha
Droga	Ruta Nacional 68 Salta – Cafayate
Wiek	wąwóz młody, ostatnie ok. 2 mln lat

O MIEJSCU

Wąwóz rzeki Las Conchas w Dolinach Calchaquí, ok. 90 km na południowy zachód od Salty, prowadzi Ruta Nacional 68 z Salty do Cafayate. Na kilkudziesięciu kilometrach droga wije się między ścianami czerwonych, rdzawych, ochrowych i zielonkawych skał. W 1995 r. wąwóz objęto rezerwatem przyrody o powierzchni 25 784 ha, żeby chronić formacje skalne i bogate stanowiska skamieniałości z kredy.

Geologicznie wąwóz jest młody: wyrzeźbiły go ruchy tektoniczne i woda w ciągu ostatnich ok. dwóch milionów lat. Formacje przy drodze mają swoje nazwy: Garganta del Diablo (Gardziel Diabła) i El Anfiteatro, naturalny amfiteatr ze skał osadowych, w którym dawniej spadał wodospad, a dziś grają muzycy, bo akustyka jest wyjątkowa. Dalej El Fraile (Mnich), El Sapo (Ropucha), Las Ventanas i Los Castillos, a ok. 7 km przed Cafayate wydmy Los Médanos z drobnego, wapiennego piasku nawianego przez wiatr. W skałach są skamieniałe żaby, ślady dinosaurów i stromatolity, a w okolicy La Yesera ryby sprzed ok. 15 mln lat, z czasu, gdy morze po raz ostatni wdarło się w głąb kontynentu.

Kilka metrów od dzisiejszej szosy archeolodzy odnaleźli ślady Qhapaq Ñan, drogi Inków, która prowadziła tędy na południe. Cafayate na końcu wąwozu to stolica winiarstwa w Salcie, z winnicami na wysokości ok. 1700 m n.p.m. i białym winem ze szczepu torrontés.

NA MIEJSCU

- Garganta del Diablo i El Anfiteatro: krótkie spacery od parkingów przy drodze.

- Punkty widokowe na Los Castillos i El Fraile.
- Cafayate: winnice i degustacja torrontés (dla kierowcy tylko po zakończeniu jazdy).

> **Praktycznie**
> - Ruta 68 jest asfaltowa; najładniejsze światło po południu, gdy słońce oświetla czerwone ściany od zachodu.
> - Dobre połączenie z Ruta 40: z Cafayate na południe przez Quilmes albo na północ do Cachi [stan nawierzchni do sprawdzenia].

Źródła: es.wikipedia.org/wiki/Quebrada_de_las_Conchas
-25.91667, -65.71667 (wikidata:Q846287)

SALTA (ARGENTYNA)

6 Quebrada de las Flechas: Ruta 40 z Cafayate do Cachi

Fot. wehiga80, CC BY 2.0, Wikimedia Commons

Typ	droga motocyklowa, przyroda, geologia
Czas	cały dzień (Cafayate – Cachi)
Wstęp	bez opłat
Długość	ok. 20 km wąwozu między Angastaco a rzeką Calchaquí
Ściany	do ok. 20 m wysokości
Pomnik przyrody	Paso de la Flecha, od 1995 r.
Droga	Ruta 40, odcinek Cafayate – Cachi, w dużej części szuter

O MIEJSCU

Wąwóz w Dolinach Calchaquí przy Ruta 40, na odcinku z Cafayate do Cachi. Na ok. 20 km, od Angastaco w stronę rzeki Calchaquí, droga przeciska się między ostrymi, pochylonymi płytami skalnymi, które sterczą jak groty strzał, stąd nazwa („wąwóz strzał”). Ściany wąskich przejść mają do 20 m wysokości. Najbardziej znane miejsca to Paso del Ventisquero i Paso de la Flecha, przypominające skamieniały lodowiec z ostrymi szpicami. W 1995 r. prowincja Salta uznała wąwóz za jeden ze swoich symboli, a Paso de la Flecha za pomnik przyrody.

Ten odcinek Ruta 40 to przez większą część szuter i ripio przez pustynne doliny, wioski z adobe i winnice na dużych wysokościach: dokładnie to, do czego stworzony jest lekki motocykl terenowy. Przy drodze stoi najstarszy jezuicki kościół w Dolinach Calchaquí, z 1780 r., z adobe i z dachem z trzciny, odnowiony w 1969 r. Za rzeką są ślady kultury Santa María: urny pogrzebowe i naczynia sprzed przybycia Hiszpanów.

Na północnym końcu leży Cachi, biała kolonialna wioska u stóp ośnieżonego Nevado de Cachi. Z Cachi wraca się do Salty przez park Los Cardones (las kandelabrowych kaktusów) i serpentyny Cuesta del Obispo: razem z Quebrada de las Conchas daje to pętlę z Salty przez Cafayate i Cachi, jedną z najpiękniejszych w Argentynie.

NA MIEJSCU

- Paso de la Flecha i Paso del Ventisquero: postoje w wąwozie.
- Angastaco, Molinos i Seclantás: wioski z adobe i kościołami po drodze.
- Cachi: plac z kościołem, muzeum archeologiczne, nocleg.

Praktycznie

- Szuter bywa głęboki i tarkowaty, a po rzadkich deszczach brody mogą być wyżej niż zwykle [stan drogi do sprawdzenia przed wyjazdem].
- Stacji jest mało: zatankować do pełna w Cafayate i w Cachi [stacja w Angastaco do sprawdzenia].
- Pętla Salta – Cafayate – Cachi – Salta to ok. 500 km, szacunkowo 2–3 dni z postojami.

Źródła: es.wikipedia.org/wiki/Quebrada_de_las_Flechas
-25.69900, -66.13000 (wikidata:Q6094286)

7

POTOSÍ (BOLIWIA) · OPCJA

Salar de Uyuni

Fot. Pedro Szekely from Los Angeles, USA, CC BY 2.0, Wikimedia Commons

Typ	przyroda, pustynia, geologia
Czas	1–2 dni
Wstęp	salar bez opłat; wyspa Incahuasi płatna [do sprawdzenia]
Powierzchnia	ok. 10 582 km²
Wys.	ok. 3660 m n.p.m.
Lit	ok. 23 mln t, największe złoże w Boliwii
Flamingi	lęgowisko trzech gatunków, listopad
Lustro	po deszczach w porze mokrej

O MIEJSCU

Największa solna równina świata, ok. 10 582 km² na wysokości ok. 3660 m, w boliwijskim Altiplano. Jest pozostałością siedmiu jezior z późnego plejstocenu: najpierw jeziora Minchin sprzed 30–42 tys. lat, potem jeziora Tauca, które miało do 140 m głębokości. Kiedy wody wyschły, zostały dwa wielkie jeziora, Poopó i Uru Uru, i dwie solne pustynie, Uyuni i mniejsza Coipasa. Pod skorupą soli grubości od kilkudziesięciu centymetrów do kilku metrów leży solanka bogata w lit; jego zasoby szacuje się na ok. 23 mln ton, co czyni salar jednym z największych złóż tego metalu na świecie.

Salar jest tak płaski, że po deszczach w porze mokrej cienka warstwa wody zamienia go w największe lustro świata, w którym niebo i ziemia przestają się różnić. W porze suchej sól pęka w wielokątne płyty, jak na zdjęciu. Na środku wyrasta wyspa Incahuasi, wierzchołek dawnego wulkanu pokryty wielkimi kaktusami, na której żyją wiskacze, podobne do królików gryzonie andyjskie. W listopadzie salar jest lęgowiskiem trzech gatunków flamingów: chilijskiego, andyjskiego i flaminga Jamesa.

Na skraju salaru stoją hotele zbudowane z bloków soli; pierwszy Palacio de Sal postawiono w latach 1993–1995. Pod samym Uyuni, 3 km od miasta, rdzewieje cmentarzysko lokomotyw z kolei zbudowanej w latach 1888–1892 dla kopalń; pociągi porzucono, gdy górnictwo upadło w latach 40. XX w.

Kopce soli przy wydobyciu na skraju salaru Fot. Luca Galuzzi (Lucag), edit by Trialsanderrors, CC BY-SA 2.5, Wikimedia Commons

NA MIEJSCU

- Jazda po salarze w porze suchej i postój na wyspie Incahuasi.
- Zdjęcia z perspektywą na idealnie płaskiej, białej powierzchni.
- Cementerio de Trenes pod Uyuni.

Praktycznie

- Na salarze łatwo się zgubić i nie ma tam stacji ani zasięgu; wielu motocyklistów jedzie z lokalnym przewodnikiem albo za samochodami wycieczek [do sprawdzenia]. Mokra sól niszczy motocykl: po jeździe dokładne mycie podwozia.
- W porze mokrej (mniej więcej grudzień–marzec) część salaru i dojazdy bywają nieprzejezdne; lustro najlepiej oglądać, a nie przez nie jechać.
- Paliwo w Boliwii: w 2026 r. kraj miał poważne braki benzyny, a stacje sprzedają cudzoziemcom paliwo po wyższej cenie [do sprawdzenia przed wyjazdem]. Kanister na dodatkowe paliwo jest wskazany.
- Wysokość: ok. 3660 m, noce mroźne przez większą część roku. W Uyuni średnia temperatura minimalna to ok. 0°C w listopadzie i ok. −10°C w lipcu, a maksymalna ok. 21°C w listopadzie i ok. 13°C w lipcu (średnie 1981–2010, SENAMHI Boliwia, za Wikipedią). Przyjeżdżać po aklimatyzacji (np. w San Pedro de Atacama) i z ciepłym śpiworem.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Salar_de_Uyuni
-20.33333, -67.70000 (wikidata:Q76122)

ANTOFAGASTA (CHILE)

8 Valle de la Luna (Dolina Księżycowa) koło San Pedro de Atacama

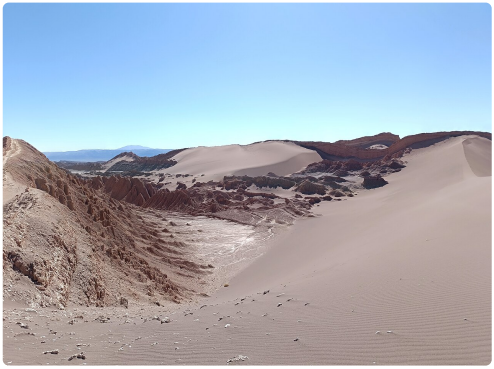

Fot. CARLOS TEIXIDOR CADENAS, CC BY 4.0, Wikimedia Commons

Typ	przyroda, pustynia, geologia
Czas	2–3 h, najlepiej przed zachodem słońca
Wstęp	płatny, w części rezerwatu Los Flamencos [cena i rezerwacja do sprawdzenia]
Ochrona	sanktuarium przyrody od 1982 r., część Reserva Nacional Los Flamencos
Odległość	13 km na zachód od San Pedro de Atacama

O MIEJSCU

Dolina w Cordillera de la Sal, 13 km na zachód od San Pedro de Atacama, w sercu pustyni Atakama, jednego z najsuchszych miejsc na Ziemi: w niektórych jej częściach od setek lat nie spadła kropla deszczu. Wiatr i resztki dawnej wody wyrzeźbiły tu grzbiety, ostrogi i jaskinie z soli, gliny i piasku, a wyschnięte jeziora pokryła biała skorupa soli. Krajobraz tak przypomina powierzchnię Księżyca, że dał miejscu nazwę, a naukowcy testowali w okolicy prototypy łazików marsjańskich.

W 1982 r. dolinę uznano za sanktuarium przyrody; dziś należy do rezerwatu Los Flamencos, który obejmuje też słone jeziora z flamingami na płaskowyżu. Najpiękniej jest pod wieczór: kiedy słońce zachodzi, niebo i skały przechodzą od różu przez fiolet do czerni, a wiatr gra między skałami.

San Pedro de Atacama to oaza z kościołem z adobe i drewna kaktusowego, baza wypraw na gejzery El Tatio, do lagun altiplano i na przełęcz Jama do Argentyny. Leży na ok. 2400 m, więc to dobre miejsce na kilka dni aklimatyzacji przed Boliwią.

NA MIEJSCU

- Trasa przez dolinę z postojami: Duna Mayor, Tres Marías, jaskinie solne [udostępnione odcinki do sprawdzenia].

- Zachód słońca z grzbietu nad doliną albo z pobliskiej Valle de la Muerte.
- W San Pedro: kościół San Pedro i pobyt na aklimatyzację.

Praktycznie

- Wjazd do części rezerwatu wymaga biletu kupionego wcześniej online i ma ograniczenia godzin [do sprawdzenia przed wyjazdem].
- Na pustyni w dzień jest gorąco, nocą bardzo zimno; woda i pełny bak przed każdym wyjazdem z San Pedro.

Źródła: en.wikipedia.org/wiki/Valle_de_la_Luna_(Chile)

-22.91120, -68.32303 (wikidata:Q119498)

9

COQUIMBO (CHILE) · OPCJA

Valle del Elqui: Vicuña, pisco i gwiazdy

Fot. Yerko Montenegro, CC BY-SA 2.0, Wikimedia Commons

Typ	kultura, przyroda, astronomia
Czas	1–2 dni
Wstęp	dolina bez opłat; obserwatoria i destylarnie płatne [ceny do sprawdzenia]
Vicuña	miejsce urodzenia Gabrieli Mistral, Nobel 1945
Niebo	obserwatoria Cerro Tololo i Cerro Pachón w okolicy
Pisco	jedno z głównych zagłębi chilijskiego pisco

RYS HISTORYCZNY

Dolina rzeki Elqui ciągnie się od Andów do Pacyfiku w La Serenie, w chilijskim Norte Chico. W głębi lądu jest sucha i słoneczna przez większą część roku, a woda ze śniegów zgromadzona w zbiornikach pozwala na zielone pasy winnic i sadów między brązowymi górami. Z winogron robi się tu pisco, wódkę winogronową, o którą Chile od dawna spiera się z Peru. Do zwiedzania jest kilka destylarni, m.in. duża wytwórnia Capel w Vicuñi.

Dolina ma jedno z najczystszych nieb na półkuli południowej, dlatego na okolicznych szczytach Cerro Tololo i Cerro Pachón stoją międzynarodowe obserwatoria, a w dolinie działają obserwatoria dla turystów, jak Mamalluca. Noce są tu częścią programu: po kolacji ogląda się Drogę Mleczną, Obłoki Magellana i Krzyż Południa.

Vicuña, główne miasteczko doliny, to miejsce urodzenia poetki Gabrieli Mistral, pierwszej laureatki literackiej Nagrody Nobla z Ameryki Łacińskiej (1945); ma tu muzeum, a plac zdobią motywy z jej wierszy. Dolina ma też swoją stronę ezoteryczną: przyciąga ludzi szukających „energii” i obserwatorów UFO. W Villaseca działają kuchnie słoneczne.

Vicuña, główne miasteczko doliny Fot. Samuel Norero, CC BY-SA 3.0, Wikimedia Commons

NA MIEJSCU

- Wieczorny pokaz nieba w obserwatorium turystycznym (rezerwacja).
- Muzeum Gabrieli Mistral w Vicuñi.
- Destylarnia pisco i przejazd w górę doliny do Pisco Elqui i Alcohuaz.

Praktycznie

- Z doliny prowadzi na wschód przejście Agua Negra do Argentyny (ponad 4700 m, szuter, otwarte tylko w ciepłej porze roku) [terminy i stan do sprawdzenia przed wyjazdem]; to krótsza droga do Ischigualasto.
- Na wybrzeżu w La Serenie bywa pochmurno i chłodno (camanchaca), w głębi doliny ciepło i słonecznie.

Źródła: es.wikipedia.org/wiki/Valle_del_Elqui, es.wikipedia.org/wiki/Vicu%C3%B1a_(Chile)
-30.01667, -70.70000 (wikidata:Q201007)

Język w podróży

Na całej trasie wystarczy hiszpański, ale latynoamerykański różni się od tego z Hiszpanii: inaczej się go wymawia, a w każdym kraju część codziennych słów jest inna, także tych najważniejszych dla motocyklisty, jak benzyna, opona czy warsztat wulkanizacyjny. Poza miastami i miejscami turystycznymi angielski jest rzadki. W Boliwii wielu mieszkańców Altiplano mówi na co dzień po keczuańsku albo ajmarsku, ale hiszpański rozumieją wszyscy.

Jak czytać wymowę

Wymowa jest zapisana po polsku, w przybliżeniu; wielkie litery oznaczają akcent.

- W Ameryce Południowej **c** przed e/i oraz **z** wymawia się jak polskie s (bez hiszpańskiego th).
- **ll** i **y** w Chile i Boliwii brzmią jak j; w Argentynie jak sz albo ż („calle” to KAsze, „yo” to szo).
- Argentyńczycy mówią do siebie **vos** zamiast tú: „¿vos tenés…?” zamiast „¿tú tienes…?”. Formę usted (pan/pani) rozumie każdy i jest zawsze grzeczna.

Zwroty

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Powitanie	Buen día. / Buenas tardes.	buen DIa / BUEnas TARdes
Stacja	¿Dónde hay una estación de servicio?	DONde aj una estaSJON de serWIsjo
Tankowanie (Argentyna)	Lleno de nafta súper, por favor.	SZEno de NAFta SUper, por faWOR
Tankowanie (Chile)	Lleno de bencina de noventa y cinco, por favor.	JEno de benSIna de noWENta i SINko, por faWOR
Najbliższa stacja daleko?	¿Cuántos kilómetros hasta la próxima estación?	KUANtos kiLOmetros ASta la PROksima estaSJON
Warsztat	Busco un taller de motos.	BUSko un taJER de MOtos

Sytuacja	Zwrot	Wymowa
Przebita opona (Argentyna)	Tengo una goma pinchada. ¿Hay una gomería?	TENgo una GOma pinCZAda. aj una gomeRIa
Przebita opona (Chile)	Tengo un neumático pinchado. ¿Hay una vulcanización?	TENgo un neuMAtiko pinCZAdo. aj una wulkanisaSJON
Nocleg	¿Tienen una habitación para esta noche?	TJEnen una abitaSJON para ESta NOcze
Parking	¿Dónde puedo estacionar la moto?	DONde PUEdo estasjoNAR la MOto
Bezpieczny parking	¿Es seguro dejar la moto aquí?	es seGUro deHAR la MOto aKI
Policja	la policía / los carabineros (Chile) / la gendarmería (Argentyna)	la poliSIa / los karabiNEros / la hendarmeRIa
Granica	¿Dónde está la aduana? ¿Y migraciones?	DONde esTA la aDUAna. i migraSJOnes
Wypadek	Tuve un accidente.	TUwe un aksiDENte
Pomoc drogowa	Necesito una grúa.	neseSIto una GRUa
Przełęcz otwarta?	¿Está abierto el paso?	esTA aBJERto el PAso
Pogoda na przełęczy	¿Va a nevar en el paso? / ¿Hay mucho viento?	ba a neWAR en el PAso / aj MUczo WJENto
Choroba wysokościowa	Tengo soroche. / Me siento mal por la altura.	TENgo soROcze / me SJENto mal por la alTUra

Słowa, które różnią się od kraju do kraju

Po polsku	Argentyna	Chile	Boliwia	Hiszpania (dla porównania)
benzyna	nafta	bencina	gasolina	gasolina
stacja	estación de servicio	bencinera	surtidor	gasolinera
opona	goma, cubierta	neumático	llanta	neumático
wulkanizacja	gomería	vulcanización	llantería	taller de neumáticos

Po polsku	Argentyna	Chile	Boliwia	Hiszpania (dla porównania)
szuter	ripio	ripio	ripio	grava
parking	estacionamiento	estacionamiento	parqueo	aparcamiento

Przed wyjazdem

Zwroty najlepiej zapamiętać, mówiąc je na głos, a nie tylko czytając. Hiszpański można przećwiczyć w krótkich dialogach głosowych w linguatrener.eu.

Źródła i licencje

- Opisy miejsc, plan i notatki: Piotr Goliasz, licencja CC BY 4.0 (https://gitlab.com/p.goliasz/moto).
- Współrzędne: Wikidata (CC0) i OpenStreetMap (© OpenStreetMap contributors, ODbL).
- Mapy: kontury Natural Earth (domena publiczna); linie trasy to schemat, nie przebieg dróg. Piktogramy: własne.
- Zdjęcie „Cuesta de Lipán i Salinas Grandes”: Jaan-Cornelius K., CC BY-SA 2.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Salinas_Grandes.jpg
- Zdjęcie „Cuesta de Lipán i Salinas Grandes” (Serpentyny Cuesta de Lipán na drodze do Salinas Grandes): Biblosarco, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cuesta-del-Lipan.jpg
- Zdjęcie „Ischigualasto (Valle de la Luna) i Talampaya”: user:idobi, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Ischigualasto01.jpg
- Zdjęcie „Ischigualasto (Valle de la Luna) i Talampaya” (El Hongo, „grzyb” z piaskowca w Ischigualasto): M.Bustos, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:A_-_Valle_de_la_Luna,_el_hongo,_San_Juan,_Argentina.jpg
- Zdjęcie „Paso Los Libertadores: serpentyny Los Caracoles i Cristo Redentor”: Karora, Public domain, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Switchbacks_on_the_road_up_to_Tunel_del_Cristo_Redentor.jpg
- Zdjęcie „Quebrada de Humahuaca: Purmamarca, Tilcara i Humahuaca”: Bernard Gagnon, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:AR378-Quebrada_de_Humahuaca.jpg
- Zdjęcie „Quebrada de Humahuaca: Purmamarca, Tilcara i Humahuaca” (Cerro de los Siete Colores nad Purmamarcą): Augusto Sarita, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Cerro_de_los_siete_colores.jpg
- Zdjęcie „Quebrada de Humahuaca: Purmamarca, Tilcara i Humahuaca” (Pucará de Tilcara, przedhiszpańska osada obronna): Bernard Gagnon, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Pucar%C3%A1_de_Tilcara,_Argentina_01.jpg
- Zdjęcie „Quebrada de las Conchas (wąwóz Cafayate)”: Littletroll, CC BY-SA 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Quebrada_de_las_Conchas_1.JPG
- Zdjęcie „Quebrada de las Flechas: Ruta 40 z Cafayate do Cachi”: wehiga80, CC BY 2.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Quebrada_de_las_flechas,_provincia_de_Salta_(Argentina).jpg

- Zdjęcie „Salar de Uyuni”: Pedro Szekely from Los Angeles, USA, CC BY 2.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Hexagons,_Salar_de_Uyuni,_Bolivia_(2086104060).jpg
- Zdjęcie „Salar de Uyuni” (Kopce soli przy wydobyciu na skraju salaru): Luca Galuzzi (Lucag), edit by Trialsanderrors, CC BY-SA 2.5, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Piles_of_Salt_Salar_de_Uyuni_Bolivia_Luca_Galuzzi_2006_a.jpg
- Zdjęcie „Valle de la Luna (Dolina Księżycowa) koło San Pedro de Atacama”: CARLOS TEIXIDOR CADENAS, CC BY 4.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:El_Valle_de_la_Luna_(Chile).jpg
- Zdjęcie „Valle del Elqui: Vicuña, pisco i gwiazdy”: Yerko Montenegro, CC BY-SA 2.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Valle_del_Elqui.jpg
- Zdjęcie „Valle del Elqui: Vicuña, pisco i gwiazdy” (Vicuña, główne miasteczko doliny): Samuel Norero, CC BY-SA 3.0, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Vicu%C3%B1a_desde_los_cerros.jpg